

JAARVERSLAG 2017

Inhoudsopgave

Deel 1 voorwoord en jaarverslagen werkgroepen.

Deel 2 Jaarverslag bestuur, inclusief financiële verantwoording

Deel 3 Beleidsplan 2018 en begroting 2018 -2019

Deel 4 Notulen Algemene Leden Vergadering van 18 maart 2017

Voorwoord

Simpel

*Simpel dichten, simpel rijmen
Maar een ding scheelt
Je snapt de lijnen
Van ieder kort verhaal*

*En soms is simpel
Juist zo moeilijk
Moeilijk simpel dingen zeggen
Moeilijk eenvoud te begrijpen*

*Simpel simpelheid van een ziel
Simpel ziel, begrijp je mij
Of moet ik het toch anders zeggen
Om het dan weer uit te leggen*

Het jaarverslag is weer gemaakt. We hebben terug geblikt en dat op papier voor u gezet. Niet om de lezer te vermoeien of om onze leden waar voor hun geld te geven, maar om weer even stil te staan bij wat we hebben gedaan en ervaren. Misschien hebben we wat ontdekt dat anders was in 2017 of misschien zijn we door terug te kijken op een nieuw idee gekomen? Misschien hebben wij iets beleefd dat vertrouwd was of juist iets dat verrassing bracht? Zeker is in ieder geval dat we vrijwillig hard hebben gewerkt om jong en oud in contact met de natuur te brengen. En dat was niet altijd even simpel, maar het is ons ook in 2017 weer gelukt.

Jaar 2017

IVN Rijk van Nijmegen in één oogopslag

per 31 december van:	2017	2016	2015
IVN-leden	391	346	327
waarvan actief als vrijwilliger	ca. 110	ca. 100	ca. 100
leden met gidsdiploma	90	91	93
donateurs	40	45	47
Excursies (aantal)	26	27	26
deelnemers excursies	650	700	787
aangevraagde wandelingen (aantal)	50	53	59
deelnemers aangevraagde wandelingen	688	500	673
overige activiteiten / Natuur en Ouderen	17	25	28
deelnemers overige activiteiten	230	395	535
kinderactiviteiten(schoolverband)	51.	62	70
aantal deelnemers scholen	1303	1993	1846
deelnemers ontdekkingsstochten jeugd	155	163	142
deelnemers overige kinderactiviteiten	100*)	95 *)	112 *)
deelnemers groencursus	63	57	47
deelnemers overige cursussen	55	51	86
projecten werkgroep Groen en Ruimte	22	21	21
deelnemers excursies wg Groen en Ruimte	384	206	478
Mens/werkdagen in de natuur wg PN	316	317	-
wandel/ fietsboekjes waaraan gewerkt	2	2	2
verkochte wandelboekjes	738	515	600
deelnemers aan interne scholing nieuwe stijl	30 *)	15 *)	27

*) geschat

JAARVERSLAG WERKGROEP COMMUNICATIE OVER 2017

Leden van de werkgroep: Alide Bouwknecht, Doornroosje, Irmi van de Pavert, Janke Leupen, Joop Speekenbrink, Loes de Valk, Luna Derks, Hans Tierates (coördinator)

De werkgroep heeft tot taak de doelstelling en activiteiten van IVN Rijk van Nijmegen aan een breed publiek kenbaar te maken en daarnaast de leden te informeren over de gang van zaken in onze IVN- afdeling. Bij de uitvoering daarvan is er echter niet steeds een strikte scheiding tussen deze twee groepen.

Zo is ons magazine Bladsmoes meer dan alleen een ledenblad dat vier keer per jaar verschijnt. Het is ons visitekaartje dat op een leestafel niet uit de toon valt.

De Nieuwsbrief voor de leden verscheen zeven keer. Daarnaast verzorgden we namens het bestuur uitnodigingen voor de Nieuwjaarsreceptie, de ALV-teruggeefdag en het midzomerfeest.

De Activiteitenfolder 2017 was vanaf begin januari in een oplage van 3000 stuks beschikbaar.

Een belangrijk deel daarvan is door onze gidsen uitgereikt bij hun excursies.

Voor de cursussen zag een aparte folder het licht in een oplage van 1250 stuks. Daarin wordt ons cursusaanbod beschreven. Voor cursusdata wordt verwezen naar onze website, zodat deze folder steed enkele jaren actueel blijft.

Voor de bomencursus, het natuurontbijt, de vleermuizenavond en de Nacht van de Nacht verzorgden we flyers en posters.

De afdelingswebsite kreeg in dit jaar de definitieve uitstraling. Door permanente aandacht van onze webmaster werd alles wat we willen communiceren met leden en publiek op een heldere en aantrekkelijke manier gepubliceerd.

Veel nieuwe leden kwamen bij ons binnen via het digitale aanmeldformulier op de site.

Eveneens gericht op het grote publiek zijn de persberichten die voorafgaand aan de ca. 25 excursies en andere activiteiten werden gezonden aan de dag- en weekbladen en diverse periodieken.

Ook lokale omroepen en redacties van wijkbladen ontvangen deze berichtgeving. Lang niet altijd leidt dit tot publicatie. Maar het blijft de moeite van het werk waard. Zo had omoep Berg en Dal een uitgebreid vraaggesprek over vleermuizen en kregen we diverse malen een aankondiging in De Rozet.

Met onze IVN-stand richten we ons direct tot de mensen die IVN (nog) niet kennen. Langskomend publiek vertellen we en laten zien waar IVN voor staat, en wat we zo al bieden aan excursies, cursussen, ontdekkingstochten, wandelgidsen, werken in de natuur.....

Voor de jeugd hebben we regelmatig voeldozen, steeds weer een succes.

We stonden in de boomgaard op de Lent(s)e markt, in de Stevenskerk en bij het pannembier van de Bastei. Ook hadden we een stand, samen met Staatsbosbeheer en de Bastei, bij het Fête de la Nature in de Stadswaard waarbij we ook het Natuurontbijt en de excursies coördineerden.

Uitgaande van onze ervaringen en het aantal uitgedeelde folders en flyers mogen we zeggen dat we met de stand honderden belangstellenden hebben bereikt.

De IVN-afdeling Cuijk wil de communicatie en PR uitbreiden en was benieuwd hoe onze werkgroep werkt. In december hadden we een uitvoerig gesprek met een tweetal leden over onze werkwijze.

Wat hun opviel was de nieuwsstroom vanuit het bestuur en de uitgave van Bladsmoes naast onze Nieuwsbrieven.

De leden van de werkgroep hebben zich, elk met de eigen specialiteit, in 2017 ten volle ingezet. Ook in 2018, het jaar van Nijmegen European Green Capital, de opening van De Bastei en de Landelijke IVN-ledendag, zal werkgroep Communicatie weer de nodige activiteiten ontplooiën.

Hans Tierates

JAARVERSLAG WERKGROEP CURSUSSEN OVER 2017

In 2017 zijn voor cursussen twintig gidsen actief, waarvan vijf voor meerdere cursussen. De actieve cursusgidsen zijn: Harm Alberts, Sjaak van den Berg, Marianne Claus, Elly Gies (cursuscoördinator), Annemie Gotwalt, Izaak de Haan, Arend Haddingh, Clemens Heijmen, Anneke Hoff, Bert Kikstra, Marie-Louise Kort, Trix van Lith, **Theo Merkus+**, Angela Mundi, Bea Peeters-Nillesen, Henk Peters, Guus Vergeer, Jana van Voorden-Kaplanova, Henk Voskuilen en Lieke Vullings.

Binnen de werkgroep Cursussen wordt natuurbeleving centraal gesteld en zoveel als mogelijk de zintuigen ingezet. Het thema is: natuurbeleving met hart, handen en hoofd. Vaak volgen deelnemers van een cursus, meerdere andere cursussen. Natuurlijk nodigen we deelnemers uit lid te worden van het IVN Rijk van Nijmegen en maken we hun attent op de excursies. We vermelden ook de Natuurgidsen opleiding die in 2018 start.

Alle cursussen hebben baat bij de goed werkende website waarop de cursussen worden vermeld. Er is een inschrijfformulier gekoppeld dat naar tevredenheid werkt. De groencursus heeft huis aan huis bladen aangeschreven. Ook komen deelnemers in toenemende mate door mond-tot-mond reclame binnen. De nieuwe facebookpagina levert ook al cursisten op.

De cursuscoördinator is minimaal de eerste cursusavond aanwezig en inventariseert hoe de deelnemers op de cursus attent zijn gemaakt. Zij neemt deel aan vergaderingen en deelt mededelingen uit het Bestuur en Coördinatorenoverleg met de cursusgidsen. Zij is beschikbaar voor ondersteuning waar nodig.

Bomencursus

De bomencursus telt elf bijeenkomsten. De eerste bijeenkomst is in het Croy Goffert Restaurant, waar een deel van de introductie en de kennismaking plaatsvindt. Daarna zijn er negen praktijkmiddagen, die in de eerste periode starten in de Natuurtuin Goffert en later een vervolg krijgen in het Goffertpark. Omstandigheden zijn van invloed op het programma, dat grotendeels de seizoenen volgt. De afsluitende avond vindt in 2017 plaats in Karwij. De opkomst hier was maximaal. Deelnemers laten hun (creatieve) uiting van hun ervaring zien bij koffie/thee en wat lekkers. Bij de bomencursus zijn drie gidsen betrokken. Versterking is gewenst voor 2019. Er wordt een naslagwerk uitgereikt. Voor 2018 worden toch wat meer uitdagingen ingebouwd in de vorm van een tussentijdse opdracht.

Aantal deelnemers: 23

Groencursus

Er worden twee Groencursussen georganiseerd, een voor- en een najaarscursus. Iedere cursus bestaat uit vijf theorieavonden en vijf excursies. De Groencursus laat de deelnemers kennismaken met de natuurgebieden rondom Nijmegen. Tijdens de theorieavonden worden diverse thema's behandeld die tijdens de excursies het speerpunt zijn en afhankelijk zijn van het seizoen. Na de pauze wordt vaak een practicum gegeven. Er liggen dan naslagwerken ter inzage achter in het lokaal. De theorieavonden vinden plaats in het Erasmusgebouw. Bij de evaluatie worden veel enthousiaste reacties gegeven. In 2017 wordt door een aantal cursusgidsen een start gemaakt met het schrijven van een nieuw cursusboek. Het uitgangspunt is dat het cursusboek een actueler uiterlijk krijgt in A5 formaat en verwijst naar de moderne communicatiekanalen. Het streven is, dat het nieuwe cursusboek bij de start van de voorjaarscursus 2018 beschikbaar is. Bij het sluiten van de inschrijving voor de Natuurgidsenopleiding 2018/2019 blijkt dat 11 gidsen in opleiding de Groencursus hebben gevolgd.

Aantal deelnemers voorjaar: 33 Aantal deelnemers

najaar: 30

Theo Merkus+ Tijdens de najaarscursus moeten we afscheid nemen van Theo Merkus, de grondlegger van de Groencursus in de jaren tachtig. Een memoriam, geschreven door Bea Peeters-Nillesen verschijnt in Bladsmoes 181.

Insectencursus

De insectencursus wordt voor de derde keer gegeven en bestaat uit vijf theorie- practicumavonden en vier excursies. De theorieavonden vinden plaats in het Erasmusgebouw. Bij de uitvoering zijn vier gidsen betrokken. De vierde, afrondende avond in het Zwanenbroekje is leerzaam en gezellig, mede omdat iedereen iets te eten en te drinken heeft meegenomen. Een cursusmap is beschikbaar.

Aantal deelnemers: 18

Naaldbomencursus

In 2017 wordt een naaldbomencursus georganiseerd in november en december. De theorieavond bestaat uit een presentatie en een practicum waarin meegenomen takjes worden gedetermineerd. Er vinden twee excursies plaats in het Groesbeekse bos en Biesselt waar diverse naaldbomen te vinden zijn. De routes zijn sinds de excursies van 2015 verbeterd. Om ook de bloei in het voorjaar te kunnen ervaren, wordt verwezen naar een activiteit van de werkgroep excursies. Voor 2018 staat geen naaldbomencursus gepland.

Aantal deelnemers: 14

Paddenstoelencursus

De opzet bij de paddenstoelencursus is één inleidende avond en twee buitenexcursies. De theoretische avond vindt plaats in Karwij. Daar worden de begrippen behandeld en de zorgvuldig verzamelde paddenstoelen gedetermineerd. Bij de paddenstoelencursus zijn vier gidsen betrokken. Deelnemers zijn heel enthousiast en tevreden. De cursusgidsen vinden het belangrijk naar verbeteringen te blijven zoeken. In 2018 vindt geen paddenstoelencursus plaats. Aantal deelnemers: 15

Alle cursusgidsen geven aan zich te willen blijven ontwikkelen door het volgen van lezingen, (korte) cursussen, deelnemen aan excursies, het vullen van hun boekenkast. De voucher is daarvoor zeer welkom.

De cursussen die in 2018 niet plaatsvinden krijgen naar verwachting weer extra instroom in 2019 door instroom van nieuwe gidsen uit de NGO.

Elly Gies Coördinator werkgroep

JAARVERSLAG WERKGROEP EXCURSIES OVER 2017

Leden Werkgroep per 31 december 2017

Leden: Maaïke Boerakker, Frans Dekkers, Paul Leenders, Titia Meerman, Loes van der Meij, Eleonore Oosterlaan, Elly Gies, Jeanne Oude Hengel, Mieke Schurink, Liesbeth Staphorst, Jan van Voorden, Henk Voskuilen, Frans van der Burgt, Frits de Vree, Gabriël Zwart, Piet Abrahamse, Harm Alberts, Niek Backus, Dianne de Bruin, Jan Cornelissen, Izaäk de Haan, Wim van Hoorn, Bert Kikstra, Marie Louise de Kort, Emmy Meijers, Trix van Lith, Lies Brinkmann, Ben Polman, Peter Rambags, Pieta Roeffen, Joop Speekenbrink, Nellie Spies, Pieter Thissen, Guus Vergeer, Circe de Gruijter, Hans Akkers, Hennie Overbeeke, Marry Tacken, Ans Plevier en Ans Schriever. Naast de werkgroepleden hebben Lieke Vullings, Anneke Hoff, Miek Schellekens, Annemie Gotwalt, Pauline Hilgers, Luna Derks, Marianne Claus, Hans Maertens, Clemens Heijnen en Nico van der Poel deelgenomen aan onze activiteiten.

In één oogopslag 2017

Activiteiten t.b.v. *publieksexcuries*:

Publieksexcuries:	26	gidsen:	93	deelnemers:	650
-------------------	----	---------	----	-------------	-----

Activiteiten t.b.v. *aangevraagde wandelingen*:

A. excursies:	50	gidsen:	50	deelnemers:	688
---------------	----	---------	----	-------------	-----

Activiteiten van *Natuur en ouderen*:

Middagen:	17	gidsen:	33	deelnemers:	230
-----------	----	---------	----	-------------	-----

Korte terugblik

Publieksexcuries hebben wat minder deelnemers getrokken dan vorig jaar, opvallend zijn de verschillen; grote aantallen voor Paddenstoelen(68), Nacht van de Nacht (49) en Nacht van de Vleermuis(65), maar ook 5-10 deelnemers.

Vooraf triest was het overlijden van Theo Merkus. Als werkgroep zullen we zijn kennis en zijn betrokkenheid zeker missen.

Aangevraagde wandelingen is stabiel gebleven met wat meer deelnemers. Deze subgroep wordt gecoördineerd door Titia Meerman en vraagt van haar de nodige tijd om voldoende gidsen te kunnen vinden.

De vennengidsen hebben zich afgelopen jaar gericht op het vergroten van kennis. Door het vertrek van Corien Koreman (SBB) zijn er geen geplande excursies geweest.

Natuur en ouderen hebben presentaties binnen gegeven, steeds door 2 gidsen. Deze werkgroep heeft 10 leden, waarvan 5 ondersteunend zijn. Bij de presentaties wordt gebruik gemaakt van materiaal van het Natuurmuseum (De Bastei). Naar buiten gaan met deelnemers is moeilijk, omdat dit erg veel begeleiding vraagt.

Biowalking heeft in 2017 plaatsgevonden in Dukenburg in overleg met fysiotherapie Dukenburg. Wandelingen (maandelijks) vanuit wijkcentrum door Dukenburg. Gemiddeld 10-15 (enthousiaste) deelnemers.

Samenwerking Intern

Er is in 2017 een algemene vergadering van de werkgroep gehouden op 17 mei en 22 november. Op 13 september planden we 29 publieksexcuries voor 2018.

Het werkgroep uitje was afgelopen jaar op 23 september met een bezoek aan park Sonsbeek in Arnhem onder begeleiding van 2 IVN gidsen uit Arnhem.

Samenwerking extern

Het natuurontbijt heeft afgelopen jaar plaatsgevonden in de Stadswaard en viel onder Fête de la Nature programma op 21 mei. Een mooie dag met voldoende deelnemers. Dit alles in samenwerking met de nieuwe Bastei en Staatsbosbeheer.

Overleg met Staatsbosbeheer (SBB) betrof vooral samenwerking in de toekomst (Bastei). Met Natuurmonumenten (Ellen Luijckx) is gesproken over toegang gebieden. Bij beide instanties zien we initiatieven om zelf mensen op te leiden voor hun gebieden. Het betreft dan vaak een voorlichtende rol. Het is jammer dat daarbij niet voldoende gekeken wordt naar het IVN (NGO).

Plannen voor 2018

Op 12 september is het programma van 29 *publieksexcursies* samengesteld voor 2018. Uitgangspunten zijn ongewijzigd: om de week op zondag om 14.00 uur een excursie. Gabriël Zwart verzorgt voor de werkgroep de PR op de website.

Aangevraagde wandelingen krijgt momenteel al veel verzoeken. Daar komt de landelijke IVN dag nog bij. Dit betekent dat er veel inzet van de actieve gidsen gevraagd wordt

Vennengidsen gaan met Lydie van Santen SBB (Boswachter Publiek) excursies plannen voor 2018. *Natuur en ouderen* hebben al aanvragen voor het nieuwe jaar. Een goede stagemogelijkheid voor NGO.

Biowalking wil verder gaan met de samenwerking Fysiotherapie Dukenburg met de mogelijkheid om 2 wekelijks te wandelen.

JAARVERSLAG WERKGROEP GROEN EN RUIMTE OVER 2017

Werkgroepleden:

Lennart Barke, Gerben van den Berg, Susan Boonman, Marcel Bingley, Marjolein Hermsen, Nol van der Horst, Bea Peeters (coördinator), Nico van der Poel, Thomas Rijniers, Thomas Tol, Jacqueline Veltmeijer. Alleen excursies: Caroline Aerden.

Per 31-12-2017 in totaal: 12 leden.

Terugblik op 2017:

De werkgroep heeft in 2017 zes keer een strategie en informatie vergadering gehouden met haar leden en is aanwezig geweest bij Politieke avonden van gemeenten, heeft ingesproken over relevante onderwerpen en diverse overleggen met (beleids-)ambtenaren gevoerd. De werkgroep heeft contacten onderhouden met andere natuur- en milieugroeperingen, bewonersraden en overige voor het werk relevante organisaties.

Verder heeft de werkgroep geparticipeerd in de volgende **klankbordgroepen**: Overasseltse en Hatertse Vennen, Heiderijk en het Partneroverleg LOP Berg en Dal. Ook is deelgenomen aan de Landschapsconferentie Heumen.

Speciale aandacht is besteed aan de volgende projecten:

Vier de Natuur 20 mei, Nijmegen hoofdstad: geparticipeerd in organisatievergaderingen en in totaal 54 deelnemers rondgeleid

Open Monumentendagen 9 en 10 september, thema: Boeren, burgers en buitenlui: gehele jaar organisatievergaderingen. Op Landgoed Grootstal rondgeleid: ruim 300 deelnemers

inleiding gehouden voor studenten filosofie over **geschiedenis van de natuurbescherming en natuureducatie**, alsmede rol van IVN daarin, ruim 30 deelnemers.

Grote projecten het gehele jaar door:

Windmolens op de stuwwal (Berg en Dal/Duitsland)

Heerlijkheid Beek, boskap voor o.a. houtoogst

Radboud Universiteit, nieuwbouwplannen en bedreiging bos Houtlaan

Berendonck, voorgenomen bouw saunacomplex en grootschalige boskap

Bomenbeleid en beheer gemeente Nijmegen, brief aan wethouder

Goffert, kap bomen i.v.m. achterstallig onderhoud

Dassenbos Streekweg, herplant na kap

Bloemendal Staddijk, uitbreiding en beheer.

Verder aandacht besteed aan: project Waalweelde en Beuningse Uiterwaarden, Stadswaard Nijmegen, Landgoed 't Hoog, Groene Buffer Nijmegen-West, revitalisatie Valkhofpark, Green Capital 2018, voorbereidingen biodiversiteit en vervoer, Strong Viking Run Staddijk, nieuwbouw Kalorama.

Vooruitblik 2018: De werkgroep is van plan om:

Beleid over openbaar groen, natuurgebieden en water te volgen, gevraagd en ongevraagd advies te geven, in te spreken op Politieke avonden en Zienswijzen in te dienen;

Te **participeren** in relevante overlegplatforms en commissies over openbaar groen, natuurgebieden, water en daarvoor contacten te onderhouden met wethouders, raadsleden en beleidsambtenaren;

Excursies te geven tijdens Vier de Natuur in Nijmegen;

Excursies te geven tijdens het 32ste Open Monumentenweekend, thema "Europa" en de organisatievergaderingen van de Commissie Open Monumentendagen Nijmegen bij te wonen;

Actief te zijn rondom **Nijmegen Green Capital Europe 2018** betreffende biodiversiteit en vervoer;

Samen te werken met andere natuur- en duurzaamheidsorganisaties en bewonersraden.

WERKGROEP GROEN EN RUIMTE in één oogopslag:

14 grote projecten het gehele jaar door

8 kleinere projecten, vermeld in alinea 2 van dit jaarverslag.

Aantal **deelnemers aan activiteiten/excursies** werkgroep Groen en Ruimte:

Totaal aantal deelnemers in 2017: 384 als hiervoor vermeld.

Bea Peeters-Nillesen

JAARVERSLAG WERKGROEP JEUGDEDUCATIE OVER 2017

Werkgroepleden per 31-12-2017:

Maria Zuurhout-Bless, Ria van Gaal, Nellie Hendriks, Marjolein Hermsen, Hilbrand Meesters, Ri-ja Meuleman, Marianne Paf, Nico van der Poel, Elise Raspe, Miek Schulz, Helen van der Ven, Alie Verbaas, René Koene.
Reserve leden: Moniek van den Braak, Ben Polman, Ans Schriever, Jeanne OudeHengel.
Natuurontdekkingstochten: Geerten de Jong, Karin van Toor

Schoolexcursies scholen:

Voorjaar: 27 excursies aantal leerlingen: 649

Najaar: 24 excursies aantal leerlingen: 654

Ontdekkingstochten en andere activiteiten:

De ontdekkingstochten worden in samenwerking met het Natuurmuseum (De Bastei) georganiseerd. Iedere tweede woensdag van de maand.

Daarnaast zijn er diverse natuuractiviteiten waaraan de werkgroep deelneemt, zoals de slootjesdag en het natuurontbijt.

Werkgroep jeugdeducatie algemeen.

De werkgroep heeft door ziekte van de coördinator en het beperkte aantal actieve gidsen nogal wat voor de kiezen gekregen. Maar dankzij het enthousiasme van de werkgroepleden en de goede samenwerking hebben we toch alle aangevraagde excursies kunnen uitvoeren. Daarnaast vergaderen we iedere maand een paar uurtjes om de problemen binnen het rooster te bespreken en komen educatieve onderwerpen aan de orde.

We hopen dat we vanuit de gidsopleiding een aantal enthousiaste nieuwe gidsen kunnen verwelkomen. Het is erg belangrijk dat de jeugd van de basisschool kennis maakt met de natuur. IVN Rijk van Nijmegen heeft alles, goede lespakketten en enthousiaste gidsen. Sluit je daarbij aan.

Namens de werkgroep,
Hilbrand Meesters

JAARVERSLAG WERKGROEP NATUURPADEN OVER 2017

Werkgroepleden per 31-12-2017

Coördinator: Dirk van Diejen

Leden: Ria van Gaal, Marijke Hanegraaf, Emmy Meijers, Wim van Hoorn, Ben Polman, Piet Abrahamse.

Samenwerking

Extern

Voorname­lijk met Staatsbos­be­heer en met Natuurmonumenten. Verder is er een samen­wer­king met drukkerij DPN en worden contacten onderhouden met diverse afnemers en adverteerders.

Voor enkele afbeeldingen in de boekjes wordt contact gezocht met bijvoorbeeld Museum het Valkhof en het Centraal Archief.

Intern

Overleg met werkgroep Excursies in verband met afstemming verkoop bij excursies en met de secretaris en de penningmeester aangaande de verkoop en het prijsbeleid van de wandelboekjes.

Met de werkgroep Communicatie is regelmatig overleg over het invullen van de pagina van Natuurpaden op de website van IVN-Rijk van Nijmegen en mededelingen van de werkgroep in de Bladsmoes en Nieuwsbrief.

Verkoop van Natuurwandelingen

In 2017 waren er tien courante uitgaven van de natuurwandelboekjes. Van de wandeling Westerveerwijk werd besloten om alleen een verkorte versie als pdf-bestand op de website te plaatsen. Ook de folder en wandeling in het Volkspark De Goffert werd op de website geplaatst. Sinds begin 2015 hebben de boekjes een meer 'glossy' uiterlijk en een andere indeling, zodat ze in de schappen van de vijf verkoopadressen beter opvallen. Het resultaat was een hogere omzet. De werkgroep Natuurpaden levert boekjes aan het Natuurmuseum (in de toekomst de Bastei), het VVV-kantoor aan het Keizer Karelplein, boekhandel Dekker vd Vegt en beide natuurwinkels Van Nature. Een vijftigtal boekjes met 'Werkvormen' werden ter beschikking gesteld van de nieuwe Gidsencursus.

Verkoop vindt ook plaats via de 'winkel' van de werkgroep Communicatie, en door de werkgroep zelf.

De prijs van de boekjes kon op een aanvaardbaar niveau blijven: € 3,95 voor een boekje met een enkele wandeling en € 4,95 voor een boekje met twee beschreven wandelingen.

In totaal werden er dit jaar 738 boekjes verkocht.

Terugblik op 2017

Gezamenlijk en met veel plezier besteden de leden van Natuurpaden aandacht aan de tekst en de vormgeving van de uitgaven. Een geheel nieuw boekje verscheen in het voorjaar met de beschrijving van een wandeling in het bosgebied bij het voormalig longcentrum Dekkerswald en een wandeling in een aansluitend gebied rond het Kraaiendal. De wandeling Mookerheide en Sint-Jansdal beleefde een herdruk.

Om aan te sluiten bij de opening van de Bastei, begin 2018, is er hard gewerkt aan een wandeling in en om de Stadswaard, met een beschrijving van het ontstaan van dit gebied dat zo direct aansluit aan de stad Nijmegen en de Ooijpolder.

Plannen voor 2018

Vaak samen langs de route wandelen moet een nauwkeurige beschrijving opleveren van de onderweg te bewonderen natuur. Gezamenlijk kom je dan tot een concept hoe en met welke tekst de komende natuurwandeling zal worden vormgegeven.

Voor het komend jaar staat op het programma een wandeling door het bronnenbos bij Ubbergen en via een deel van het Zwanenbroekje naar de klompenpaden in de Ooijpolder. Andere boekjes zijn

toe aan een heruitgave: Nederrijk, De But en de Twee Schansen.
Een heruitgave van de Overasseltse en Hatertse vennen staat voor 2019 op het programma.

JAARVERSLAG WERKGROEP PRAKTISCH NATUURBEHEER OVER 2017

Praktisch Natuurbeheer in 2017

Aantal werkochtenden en deelname

Er werd op 13 zaterdagen gewerkt. De gebieden bleven hetzelfde. Eind 2017 kende de werkgroep 51 leden. In het veld zien we er ongeveer 20 zoals onderstaande tabel laat zien.

	Dagen	Gemiddelde deelname
2014	13	23
2015	13	20
2016	12	19
2017	13	21

Voor 2017 komt dat neer op ruim 1000 werkuur in het veld. Na de zomer zien we een duidelijke opleving in het aantal aanmeldingen. Naast diverse senioren melden zich ook jongere mensen.

Varia-projecten en de masters

Het systeem van de varia-dagen werd voortgezet.

Zwanenbroekje	1x
Animo	1x
Bloemendal	3x

De geschatte inzet is ongeveer 160 werkuur

Het Werkcrooster van 2017:

	Datum	Locatie	Contactpersoon
1	7 januari	Duivelsberg	Koby van der Knaap
2	28 januari	Boomgaard Leuvenbroek	Arjo Hammink
3	18 februari	De Bruuk	Hilmar Meijnen
4	11 maart	Vak 60	Bert Puijk
5	1 april	Halve Maan	Nico van der Poel
6	22 april	Heselenberg	Wim van Lent
7	13 mei	De But	Cyril Liebrand
8	2 september	Boomgaard Overasselt	Arjo Hammink
9	23 september	Duivelsberg	Koby van der Knaap
10	14 oktober	t Zwanenbroekje	Pieter de Vlieger
11	4 november	Natuurwerkdag	
12	2 december	De Bruuk	Hilmar Meijnen
13	16 december	Boomgaard Leuvenbroek	Arjo Hammink

Op 4 november deden we onder leiding van Staatsbosbeheer mee aan de landelijke natuurwerkdag in de Hatertse Vennen bij het Rietven. De opkomst was een groot succes.

Werkgroep-uitje / De masters

De groep "masters", een afgeleide van IVN-PN, heeft in 2017 op negen ochtenden werkzaamheden verricht op Heumensoord. Beheerder Natuurmonumenten fungeert daar als opdrachtgever/begeleider.

Met een gemiddelde van 8 deelnemers per werkochtend á 2 1/2 uur inzet per deelnemer per ochtend resulteerde dat in 180 werkuren.

De groep telde eind 2017 11 personen. De coördinatie van de masters berustte bij Thomas Tol.

Uitje

We lieten ons inspireren door enkele projecten aan de andere kant van de Waal: landgoed de Doornikse Akkers van Louis Dolmans en het voedselbos van de Stichting Overbetuwe Groen Natuurlijk bij de Parkse Gaard in park Lingezege.

Geerten de Jong / Sylvia te Lintelo

Ledenlijst PN

Op de ledenlijst stonden eind 2017:

Kees, Susan, Martine, Angela, Alide, Lies, Lucie, Koen, Ad, Peter, Mark, Helma, Jos GP, Arjo, Hanneke, Gabriëlla, Ton, Koby, Marie-Louise, WimL, Cyril, HansM, Maïta, Hilmar, Boris, Henri, HansO, Dorieke, Chris, Teja, WimP, Nico, Bert, Joost, Pieta, Janneke, Juliëtte, Adriaan, Peer, Jos S, Henk, Pieter Th, Liesbeth, Thomas, Karin, Eric, PieterdeV, Ernest, Carl, Gabriël.